

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

A Z I N L I K - A Z I N L I K L A R

Bir Çözümleme Denemesi *1

Bilge Karasu

Nermi Uygur'a

1. "Azınlık", ancak, bir "Çoğunluk" ile *bir arada* ele alındıkta anlam taşır. "Azınlık", bir adlandırılmalıdır.²

2. Azınlık ile Çoğunluğun bu nitelikleri, ancak, bir *ölçüt*'ten dolayı varolabilir; bu ölçütün çizdiği *sınır* içerisinde kalındıkça bu niteliklerden söz edilebilir.

3. Ancak bu sınır içerisinde, bu ölçüt gereği, bir arada ele alınınca varolabilecek Azınlık ile Çoğunluk, sayılara dayalı *görünse* de, ancak, sayının bir güç/baskı düzeneğinin işlemesine yol açması durumlarında *sözü edilir* bir karşıtlık haline gelir.

4. Bu düzeneğin işlemesi, Azınlık ile Çoğunluğun dörtlü imge dizgelerinin etkileşimiyle sıkı sıkıya ilişkilidir.

I

Bu kesinlemeleri irdelemeğe çalışalım.

1.1. Azınlık ile Çoğunluk, birbirilerinin değillemeleridir. Belirtik ya da örtük olarak dile getirilen bir bütünün parçalarıdır.³

* Bu yazı 1995 yılında yitirdiğimiz Bilge Karasu'nun tamamlanmamış bir metnidir. Karasu metnin bu şekliyle yayınlanmasında sakınca görmediğini belirtmişti. Bu sayımıza uygun düştüğünü düşünerek şimdi yayınlıyoruz. (*Defter*)

1. Şimdiden belirtmekte yarar var: Bu yazıda söylediğim herşey, baştan düşünülebilir. Benimkinden başka bir düşünüyapısal çerçeve içerisinde, bu çözümleme bambaşka bir kılığa girebilir. Böyle çözümlemelerin *bile*, *yere*, *çağa* bağlı olarak değişebilecek temellere oturduğu düşüncesine alışmamız gerektiğini düşünüyorum.

2. Kendini örtük olarak adlandırmakta olan bir çoğunluğun belirtik olarak adlandırdığı bir öbeektir.

3. /Azınlık/, çoğunluk için, bir düzdeğişmece değeri taşır: Hem onunla birlikte oluşturduğu bütünlük içerisindeki parça niteliğiyle, hem azınlığın her üyesini –hiçbir bireysel özellik tanımayan toptancılığından ötürü– tek bir bütüne sokan niteliğiyle...

Bir önerinin oya sunulduğu bir toplantıda oyverenler bir bütünü; bu oyların karar gücü taşıyacak sayısını vermiş olanlar bir çoğunluğu oluşturur; bu çoğunluğun dışında kalan oyverenler (karşı-oy verenler, çekimserler) kendi aralarında da bir azınlık-çoğunluk bölüntüsü gösterse bile, azınlık adını alır.⁴

- 1.1.1. Çoğunluğun kararı, Azınlığın istemediğidir. Azınlığın verdiği oylar, çoğunluğun istemediğine verilmiştir.
- 1.1.2. Azınlığın kendi içinde bölüntü gösteriyor olması, Azınlık ya da Çoğunluk diye adlandırmanın *toptancılığı*nı, ayrıntı üzerinde durmazlığını gösterir. Verdiğimiz örnekte ya da herhangi bir seçimde, azınlıktakilerin, değişik tutumları *değişik* oy verme biçimleriyle dile getirmelerine karşılık, çoğunluğun karşısında, "eninde sonunda" azınlık olması, bunu doğrular; çoğunluktakilerin *aynı* oyu verdikleri halde, birçok kez, neden, niye, niçin öyle oy verdiklerini açıklamak istemeleri de bunu doğrular.
- 1.1.2.1 Azınlıktakiler de, çoğunluktakiler de, kendilerini bölmüş olan eylemin (burada, oy verme eyleminin) ikideğerliliği karşısında ayırtılardan söz ederek özellikler, öznellikler, bireysellikler koyuyorlarsa ortaya, bu toptanlıktan tedirgin olduklarını *da*, onu kabul ettiklerini *de* göstermektedirler.
- 1.2. Bu toptancılık, Azınlık ile Çoğunluğun birbirilerinin değillemeleri olma-

4. Azınlık da, çoğunluk da, durmaksızın ürer, sürer, durmaksızın da kılık (ya da, özne) değiştirebilir.

Aynı birey, çeşitli çoğunluklarla çeşitli azınlıkların üyesi olabilir. Aynı anda, ya da, ayrı ayrı zamanlarda...

Belli bir "niteleyici" adı taşıyan bir topluluk (ya da o topluluğun bir parçası) bir yerde çoğunluğu oluşturabilirken başka bir (ya da birer) yerde azınlık(lar) oluşturabilir. Bireyler de, topluluklar da, "yabancı" diye nitelenebilirler: Örneğin, bir "yabancı" ülkede ("yurtdışı"nda) bir birey de yabancıdır, böyle bireylerden oluşan bir topluluk da... Ama böyle bir topluluk, içinde yaşadığı ülkenin –şu ya da bu biçimde– insanı olma kararını verirse (bu "karar", o ülkece de verilebilir), "yabancı" olmaktan çıkıp "azınlık" durumuna geçecektir. Buna karşılık, o topluluğun üyesi olmayan, gene de onun (aynı) "niteleyici" adını taşıyan birey ya da topluluklar orada "yabancı" olarak kalacaktır.

Birey, siyasal bakımdan hem "yabancı" hem "azınlık üyesi" olamaz. Buna karşılık, "yabancı" olduğu bir ülkede "siyasal" olmayan birçok azınlığın en doğal, en tartışmasız üyesi olabilir. Belki de en çok görülebilecek durum, bireyin pek çeşitli çoğunlukların azınlığı, ya da, yabancısı, buna karşılık çeşitli azınlıkların "üyesi" olması durumu olur. (Mantıksal bir nedenden söz edilebilir mi bu durumda?)

Buna karşılık, siyasal birimin bu azınlık/çoğunluk bölüntüsünde önemli bir yer tutmakla birlikte her durumu açıklayabilmekten de çok uzak durduğu, sınırlım şimdiden ileri sürülebilir.

Azınlık, yabancı olmayan bir "başka" bir "aykırı"dır. Siyasal birim açısından "sınırdışı" edil(e)meyecek bir topluluktur. Ama ona "yabancı"lık yüklen(ebil)diği zaman sınırdışı da edilebilir. Biraz sonra sözünü edeceğimiz "ölçüt", burada özel biçimde işlemektedir. Az ileride bundan yine söz edeceğiz.

ları durumunun vazgeçilmez bir niteliği olarak ortaya çıkar. Dikkat edilecek nokta, iki değerden her birinin ancak ötekini değilleyerek anlam taşıyabileceğidir. Ayrıntılar, yani iki kesimden her birinin içinde belirebilecek ayrılıklar, karşı kesim açısından ancak ikincil, güdümün belirlenmesinde *kullanılabilecek* bir önem taşır. Her kesimin ötekine bir bütün olarak bakması, kendi bütünlüğünün de bir inancasını ortaya koyması demektir. Ama bu iki bütün, ancak bir arada oluşturulan daha büyük bir bütünün çelişen parçalarıdır.

- 2.1. Çünkü büyük bütünün bu ikiye bölünüşü, bir ölçütün getirdiği ikideğerliliğe dayalıdır. *Şöyle* olan, düşünen, inanan eyleyenlerle, *böyle* olan, düşünen, inanan eyleyenler arasındaki ayırım, "şöyle"nin karşısındaki "böyle"nin ancak "şöyle olmayan (düşünmeyen, inanmayan, eylemeyen)" anlamını taşıyor olmasıyla anlam kazanır.⁵

5. Ölçüt gereği "bizden olan/bizden olmayan" biçiminde ortaya çıkan bölüntü, ölçüt alanı dışında görülmez; ya da, ölçüt gereği ortaya çıkan bölüntü pek çok alanda kendini gösterir ama gene de, temel bir alanda, ortadan kalkar: Azınlık da, çoğunluk da, örneğin, "yasalar karşısında eşittir"; yani, belli bir siyasal birimin uyrukları söz konusudur, yasalar çoğunlukça kabul edilip "ayırım"ı pek çok alanda sürdürse, azınlığa karşı çeşitli baskılar yasalassa da, –yani haklar açısından büyük eşitsizlikler yaratılsa da– en azından ödevler, yükümler açısından "eşitlik" gözetilir.

"Yabancı", o birimin uyruğu değildir. Aykırılığı zaten o "yabancı" niteliğinin bir parçasıdır. Uzun yıllar da otursa o ülkede, yabancı kalır; bir başka siyasal birimin bir parçası, uyruğu niteliğini sürdürdükçe yasalara uyması beklenir ama azınlığa yol açan "ölçüt" ona işlemez.

Durum kuramsal olarak budur. Ancak bu yabancı, ölçütün uygulanabileceği bir kişi olarak görülmek *istenirse*, yabancılığı göz önünde tutulur ya da tutulmaz, ama azınlığa karşı uygulanan yaptırımlar ona da –bir biçimde– uygulanır. Siyasal açıdan bulunan gerekçe, diplomatik ilişkileri zedeler görünse bile (en azından zamanla) bunalım tavsar, tavsatılır. "Kışkırtma" iki yanın da başarıyla kullanacağı "büyülü" sözlerden biridir.

Buna karşılık, azınlık üyesi bir kişinin ya da bir öbek insanın, yıllarla oluşturulmuş kalıcı birtakım "kurallarının çiğnenmesi" durumunda, siyasal birim "oyunun bozulduğuna" karar verebilir, o kişi ya da öbeğe karşı önlem almakla yetinmez, o azınlığın tümüne karşı önlem uygulamaya girişir.

Gerekçe, ödevler, yükümler karşısındaki "eşitliğin" bozulmuş olmasıdır. Artık tanımadıkları, tanımak istemedikleri ileri sürülen yasalar gereğince bu insanlar o yasaların, dolayısıyla siyasal birimin dışına çıkarılır. Ama başka bir siyasal birimin yasaları da kendilerini korumadığı için bu insanlar "ortalık yerde" kalakalırlar. Ne azınlıktırlar artık, ne de yabancı; ya da hem yabancı hem azınlıktırlar: Usa sığmaz bir durumdur bu ama bu durumda kalmış olanlar dışında, durumun usa sığmazlığı kimseyi şaşırtmaz. Çeşitli "sığınma" biçimlerine yol açılır, ya da, açılmaz!

2.1.1. Siyasal ya da dinsel inançlar söz konusu olduğunda ortaya çıkabilecek azınlık/çoğunluk bölüntüsünde, örneğin, ölçüt, tek başına, "siyasal inanç" ya da "dinsel inanç" mıdır? Bu soruyu deşmedikçe ölçüt konusunda bir şey söylememiz pek güç olur.

Derinin rengi, tek başına, ölçüt müdür?

Bir ulusal öbeğin adını taşıyor olmak, tek başına, ölçüt müdür?⁶

2.1.1.1. Bu ayırımların ölçüt olmasının gerekli koşullarından biri, bireyler söz konusu olsa bile, bunların birey olarak değil, bir öbeğin üyesi olarak görülmesi (görülebilmesi, gösterilmesi, gösterilebilmesi)...⁷

2.1.1.2. Ölçüt, bu durumda, iki *topluluk* arasında bir ayırım gözetilebilmesini sağlamalıdır; ayrıca iki topluluktan *her birinin*, ötekinin *başka* olduğunu

Dünyanın (şu anda) pek çok yerinde, yukarıdan beri sözünü ettiğim durumlara örnek olacak olguları, herkes kolaylıkla bulur sanırım.

Azınlığın "başka"lığı ile yabancının "başka"lığı, bu noktada, bize pek önemli bir ayırım olarak görünüyor. Bütün söylediklerimiz bu ayırımın ne kadar kaypak olabileceğini ya da kaypak hale getirileceğini göstermeğe yaramış olsa da...

6. "Elbette değil!" diyesi geliyor insanın... Ölçütler oynaktır, belirsizdir; her ölçütün, ardından sürüklediği çok karmaşık tepkiler vardır. Tamam... Ama kimi ölçüt "elle tutulur, gözle görülür" türdendir, kimiye ancak yazılı ya da sözlü olarak dile getirilmesi halinde "varlık" kazanır. Kimi zaman da ölçüt uydurulur, bir kuruntu olarak atılır ortaya. Bu ayırımlar önem taşıyabilir, irdelememizi daha da inceltirsek. Ancak, daha önemlisi, sanırım şu: Hiçbir ölçüt –tek bir sözcük ya da niteleme kalıbı olarak ortaya konduğu zaman bile (ya da, konduğu halde)– yalın değildir, karışıklığı içinde taşıyan bir anlam "salkımı"dır; başat gibi görünen anlam, düzanlam, pek çok yananlamla çevrilidir, bu anlamlar da, durmaksızın, birbirine "bulaşır", birbirini etkiler. Ayırım ölçütü olarak ortaya atılan niteliğin, bu ölçütle ilişkiz, hattâ, bu ölçütle "çelişiklik" taşıdığı görülmesi gereken başka bir ölçüt açısından "güçlükler yarat/tığı/acağı", "aklı başında" görünen insanların duraksamaksızın –herhalde düşünmeksizin de...– söyleyebilecekleri şeylerdendir.

En yalın ölçüt bile kolaylıkla karmaşıklaşır, *kullanılmak istendiği için* kullanılan, siyasal inandırıcılığı hiç mi hiç kalmayabilen bir siyasa âleti haline gelebilir. İşin kötüsü ölçütler karmaşıklıkça baskıya, kıyaya daha da elverişli olur.

Ölçütle verilen uumlardan birine kendini katmak, ölçütü kabul etmektir, o ölçütü yaratılan ayırımı kabul etmektir. Oysa "ölçütü" kabul etmediğini (insanların bu ölçüte dayanılarak "ayrı" görülmelerini "saçma" bulduğunu) söyleyen pek çok kişi, sırası geldiğinde bu ayırımı "doğanın gereği" imiş gibi görür, kabul eder, gösterir. Ölçüt, "nesnel" bir niteliği göstermekte değildir, aldanmayalım; ölçüt, seçilmiş bir *ayırımın* ölçütüdür.

7. Bizim açımızdan "soğuk" bir örnek vermeğe çalışıyorum:

Venedik *şehri* nı düşünüyorum; şehir dışını, bölgeyi gözönüne hiç almaksızın... Gezenlerin ortalığı "bastığı" bir günü düşünelim... Sayıca, Venedikliler, o gün, azınlıkta kalabilir kolaylıkla!... Ama "ev sahibi" niteliklerinde herhangi bir değişme olmaz. "Yabancılar" bir öbek olarak görünebilir, "Japon", "Alman", "Türk", "Amerikalı" olarak bölümlenebilir de. Bir Türk, "1 Türk"tür ama o anda Venedik'te bulunmakta olan Türkler den biri olarak düşünülürse, sayıca azınlık oluşturan bir öbeğe bağlanır. Bu "yabancılar"ın hepsi *yabancı*dır Venedikliler bunların karşısında kendilerini "ev sahibi" diye görür, azın-

söyleyebilmesini sağlamalıdır. *Başka*, yani, "ben neysem, öyle olmayan" ... Bu "duygu" nun katılması, ölçütün bütünüleyici öğelerinden birini oluşturur. Anlatmak istediğim durumu en iyi özetleyen deyimlerden birkaçı, "o (falanca vb.) bizden değil... Onlardan..." kalıbına girer.

2.2. Bu ayırımın yapılması bir ölçütün ortaya konmuş olmasını gerektirir. Söz konusu ölçütün geçerli sayılan birtakım kurallara uyup uymadığı, "kabul edilir" olup olmadığı üzerinde şu anda durmak gereksiz. Ölçütün konması da, ossaat, ölçüt alanının sınırını belirler.

2.2.1. Ölçütün yalınlığı, bu sınırın açık seçik olmasını sağlar. Ölçüt karmaşıklaştıkça sınır da belirsizleşecektir.

2.2.2. Sınır, ölçütün hangi alan içerisinde işleyeceğini ortaya koyarken, ölçütün oluşturucu öğelerinden birinin daha açığa çıkacağı alanı belirler. Ölçütün burada söz ettiğimiz ögesi, eşitsizliktir; ölçütün uygulandığı alanda ortaya çıkan bölüntünün "eşit olmayan" iki yan yaratması, eşit-sizlik yaratması... Bu noktada, Azınlık ile Çoğunluk, bir bütünün eşit *olamayacak* (görüle-meyecek, sayılamayacak) iki parçasıdır artık.⁸

2.2.3. Bu eşitsizlik, örtük ya da belirtik, pek çok biçimde görülecek, yaşanacak, yaşatılacaktır. Tedirginliklere, yanıklalara, uzlaşmalara yol açacaktır... Yalnız, bütün bunlar, anlaşılmaya varamayan, birbirine yabancı olduğunu duyan iki "taraf"ın, anlaşmaktan vazgeçip ilişkilerini kesmeleri, birbirleriyle artık hiçbir alacakları-verecekleri kalmaması, ya da açıkça, kıyasıya savaşa girişmeleri türünden gelişmelere yol açmaz ille de... Aynı bütünün

lık ya da çoğunluk terimleri içerisinde düşünmezler. Ama Venedikliler arasında, gezmenin çok geldiği mevsimde Venedik'e çalışmağa gelmiş (başka bölgelerden gelmiş) insanlar olabilir. Bunlar "İtalyan"dır ya da "değildir". İtalyan olanlar, Venedik bölgesinden gelmişse "yerli"dir, İtalya'nın ortasından, güneyinden gelmişse "biraz" yabancıdır. "Yerli"ler Venedik'te kalırsa, şehirde kalmışlardır; ötekiler kalır da Venedik yerlisinin "iş"ine ortak olursa zamanla "Venedikli"leşebilirler. Ama bir mahallede birkaç otel birden işletmeğe başlarsarsa "Falanca-yerliler" olurlar. Duygu ortaklıkları, yeni bir bütünlüğün içindeki ayırımı yaratırlarsa, bir "Falançalılar azınlığı"na da dönüşüverirler. Artık bir karşılık söz konusudur.

8. Önceki notlar da göz önünde tutulursa kolaylıkla anlaşılabilir bir kaç şey ortaya konabilir: Gerek azınlık gerek çoğunluk, "Biz haklıyız", "doğru (doğal) olan, bizim yaptığımız (düşündüğümüz, inandığımız)" dediği halde (dediği için) karşı yanın da böyle "sınması"na şaşar. Oysa, bu şaşmaya şaşmak gerekir! Belli ki "çerçeve" içerisinde doğmak (davranmak, eylemek) bir yana "üstünlük bağışlar", karşı yanın alnına ise "yazık (aşağılanmışlık, suçluluk)" yazar. Oysa birçok durumda, bu tutum karşılıklı olarak benimsenmiştir. Birçok başka durumda ise bir yan, ötekine, kendi görüşünü benimsetir. İki öbek arasındaki gerginlik, bu durumlara göre, çok değişik biçimlerde kendini gösterir. Bu geniş anlamıyla yöneticiler (devlet yönetiminden başlayarak "patron"a dek, yönetimden sorumlu olan, yönetimin bir parçası olan, yönetimde görevli herkes) yönettikleri karşısında her zaman bir azınlık oluştururlar. İktidar.*

* Tamamlanmamış bir yazı olduğu için not burada kesiliyor. (*Defter*)

parçaları olmaktan vazgeçmeğe karar vermedikleri sürece, aynı bütünün iki parçası olarak (durumun incelikleri, ayrıntıları ne olursa olsun, sürtüşmenin hep *iki* taraf arasında ortaya çıktığını düşünerek "aynı bütünün iki parçası" diyoruz) bu iki kesimi birbirine bağlayan birçok şey vardır. İlişkinin bütünüyle koparıldığı belki çok az görülür. O zaman da durum, zaten değişmiştir. Açık çatışma, kıya, daha sık görülebilir; ama, gene tuhaf bir şey olur, çoğu zaman geçici, unutulması gerekli görülen, unutulmasına çalışılan, utancı bile duyulabilen (utanılır bir şey olarak görülen) bir "geçmiş olay"a dönüşür bu durum, geçen yıllarla... Besbelli, ortaklıklar, görüldüğünden, ya da sanıldığından çoktur. Paylaşılan, bağlanan, belki de vazgeçilemeyen "ortaklık"lar...

2.2.4. Böyle bir ortaklık varsa, iki olasılık düşünülebilir.

İlki, ölçütün çizdiği sınırın, çok önemli bir ayırım oluşturmakla birlikte, iki kesimin biraradalığında, bir arada yaşayışında, gene de "sınırlı" kalan bir alanı ayırdığı, bu alanın dışında kalan yerin küçüksenmez bir anlam taşıdığıdır.

İkincisi ise, bu alanın dışında, örtük de olsa, bir "biraradalık sözleşmesi"nin varolmasıdır.

2.2.4.1. Öyle bir sözleşme, ölçütün çizdiği sınır dışında "eşit-sizlik" değil, tersine, "eşitlik" üzerine kurulu olacaktır. Gerçi, bu eşitlikte çoğunluğun "biraz (ya da, çok) daha eşit" olduğu yollu acı nüktelere yol açılabilir. Bu "eşitlik eşitsizliği" az daha ileride bizi düşündürecek. Bu noktada, önemli olan, iki yanın da, birleştirici bir düzlemde anlaşıyor, anlaşabiliyor olması...

2.2.4.2. İlk olasılık, daha çok, duygusal bir tutum, ikincisi ise, karşılıklı çıkarların ağır bastığı bir tutum olarak görülebilir. Bu iki olasılığın birbirinden seçilemeyecek biçimde kaynaşabileceği, bir "anlaşma" (örtük, dile getirilmesi kimsenin usunun ucundan bile geçmeyen, dünyanın "en doğal" durumuymuş gibi kabul edilen, sürüp giden bir anlaşma) içerisinde eriyip gidebileceği durumlar da düşünülebilir.

2.2.5. Bölüntü çizgisinin iki yanında birbirilerinin değillemesi olarak ortaya çıkan, birbirilerinden "başka", "biz neyse onlar öyle değil" olarak ortaya çıkan bu iki kesim, bir yandan, aşılmaz görünen, dirimsel görünen, çok önemli bir "başka"lığı karşılıklı olarak yaşıyor, bir yandan da, bu "başka"lığın ötesinde, iyi kötü, *işleyen* bir ortaklığı gerçekleştiriyor.

Tarihin değişik dönemlerinde, değişik çerçeveleri içerisinde gördüğümüz, görebileceğimiz Azınlık/Çoğunluk bölüntülerinin, o dönemlerde nasıl *yaşanmış* olabileceğini kestirmek pek güçtür.

2.2.5.1. Benimsenebilecek bir kuramsal tutum, bu bölüntünün, çağımızda ("çağımız" hangisi olursa olsun), ya da, çağımıza yakın olduğu, birtakım verilere, belgelere ulaşabildiğimiz için, "anlayabildiğimizi" varsaydığımız

çağlarda, nasıl yaşandığına, yaşanmış olduğuna bakmaktır.

Bu yolda, yanılmak çok kolay olsa gerek. "Bakış"ın ne kadar çarpıtıcı olabileceğinin farkındaysak iyi de, değilsek, yanılgıları art arda dizmemiz işten değil.

2.2.5.2. Ama, daha önemli olan, bu bölüntüden *ne zaman, hangi durumlarda*, söz edildiğine dikkat etmektir. Kim kimin başkası, ya da, "yabancı" dır? Bu başkalık ne zaman anımsanıyor, yaşanıyor, kayda geçiyor?

2.2.5.3. "Aşılmaz başkalık" ile "ortaklık" *dengesinin* (bu dengenin, içinde yer aldığı çerçeveyi nasıl, yani nite, tasarlayabiliriz?) bozulması ile bölüntünün "tarihte" sözü edilir hale gelmesi arasında bir bağıntı var mı?

Belli, bilinir bir örneğe başvurmaktansa, uygulanabilirliği çokça, gü-lümsetici bir örnek düşünelim: Dünyayı görmek, dünyadaki işlerini gör-mek için gözleriyle yetinenler çoğunluğu karşısında gözleriyle yetineme-yenler azınlığından söz edelim. Gerçi gözleriyle yetinemeyenler, hemen hemen tümüyle, gözleriyle yetiniyor olmanın "bilgisini", bir zamanlar, edinmişlerdir. (Ama bu bilgiyi neredeyse edinememiş bir "azınlık"tan da söz edebiliriz arada...) Buna karşılık, yetinenler, yetinemeyenleri "anla-makta" güçlük çekebilir. "Az temel" bir başkalık olmasa gerek gözleriyle yetinenler ile yetinemeyenler arasındaki... İmdi, *durup dururken*, "protez" kullananlar azınlığından, kullanmayanlar çoğunluğundan kim söz eder?

Diyelim ki belli bir topluluk içerisinde "protez" kullanıp kullanılma-ması, ya da *nasıl* bir protez kullanılabileceği (kullanılamayacağı) konusun-da bir yasa, bir genelge, bir kural yürürlüğe girdi; çoğunluk (ya da azınlık) herhangi bir yoldan karşı kesimi sıkıştırmağa, yermeğe, gözden düşürmeğe başladı... İşte o zaman, "kesimlerden birinin *karşısında* öteki" durumu or-taya çıkar, söz konusu olur, tartışılır.

2.2.5.3.1. Bu örneği bir de şu amaçla kullanmak istiyorum: lYetinmekl, lprotezl, "soğuk" sözcükler *değildir*. Bunları kullananın iki kesimden han-gisinde olduğunu kestirmenize (şu anda, bu yazıyı okumakta olana sesleni-yorum) yarayacak bir ipucu karşısında mısınız? Gözü sapasağlam biri ise-niz, gözlük takan bir arkadaşınızla, gözlük takan biri iseniz herhangi bir görme güçlüğü olmayan bir arkadaşınızla, bu "ipucu" sorusunu tartışın. Anlaşamayabilirsiniz. (lSapasağlaml, lherhangi bir görme güçlüğü olma-yanl, lgözlük takanl sözcükleri, ya da, deyimleri de, "soğuk" *değildir* ki!) Bu "yansız" sözcükler bile "yansız" *değildir*; iki yanın aynı sözcükler karşı-sında duygusal tutumu aynı *değildir*. Bu da, "sanıldığından" çok daha de-rin tepkilere yol açar.

2.2.5.4. Dengenin bozulmasından ne zaman söz edebiliriz? Sanırım, "sayılar" yetmediğinde...

3.1. A kesimi, B kesiminden bir kişi fazla; demek ki çoğunluk niteliği A kesiminde...

Ama iş, *çoğu* zaman bu kadar düzayak değil. Çünkü, "durup dururken" sayımlara kalkışılmaz, her şeyden önce.

İşe başından başlamış olmak için, "sayımı gerektiren bir durumun" oluşmasını (ya da oluştuğunun düşünülmesini) ilk adım olarak görelim.

Böyle bir durum da, genellikle, bir gücün, bir yetkenin, bir (ya da birçok) soruna yol açmasıyla ortaya çıkar.

[Eskiçağda, Ortaçağda, bir imparatorluk ordusunun bir ülkeyi "açması", bir azınlık yetkesi kurulması demek olurdu işin başında; zamanla kurumlarını yerleştiren, çoğu zaman bunları (daha iyi/uygun/işler/düzeltilici oldukları ölçüde) benimseten, yerleştiren, çekildiği zaman bile, bir ölçüde, kalıcı olmalarına yol açabilen bir yetke... O sıralarda, o ülkede zaten varolabilecek birtakım "yabancı" ya da azınlık öbekleri, yeni kurumlaşma içerisinde kendilerine seçtikleri yerle "azınlık" durumuna geçmiş midirler? Bu soruyu yanıtlayabilecek durumda değilim.

Ancak, imparatorluğa katılmış bir ülkenin halkı "azınlık" değildir.

Meğer ki yerleştirilip yaygınlaştırılan bir kurumun *içerisinde*, yani oluşturulan bir ortaklık içerisinde, "...olan/olmayan", "...yapan/yapmayan" bölüntüsü ortaya çıka, bu bölüntü de birtakım sorunlara yol açsın...]

3.1.1. Bu sorunlar, sayısı çok olanın kabul ettiği ya da etmediği ile, sayısı az olanın kabul ettiği ya da etmediğinin ayrılığı ölçüsünde büyüyecektir.

Ama bunun söylenmesi bile, sayılar açısından, tuhaf bir durumu açığa çıkarır.

a) Sayısı çok olanın, "isteğini", sayısı az olana kabul ettirmesi, bize pek doğal görünüyor; öyle görünmesinin nasıl bir düşünüyapısal temele dayandığını düşünmeyiz bile; oysa, düşünmemiz gerekir.

b) Sayısı az olanın, isteğini, sayısı çok olana, şöyle ya da böyle kabul ettirmesi hali (tarihte de, günlük yaşamda da buna ne kadar sık rastladığımızı, gerçekten düşünmüş müyüzdür?) a)'daki durumun taban tabana karşıtıdır. Peki, niye bu *da* bize doğal görünür?

"İsteğini kabul ettirme"nin içinde zaten varolan "güç"ten ötürü. Öyle olsa gerek...

İmdi, bu güç, kendini çok değişik biçimlerde gösterebilir, çok değişik biçimlerde işleyebilir. Gücün kabul edilmesindeki doğallık da sayısız etmenin etkileşimiyle ister bireysel ister toplumsal yaşamın çok çeşitli düzeylerinde oluşturduğu "edinti"lerle açıklanmağa çalışılabilir.

3.1.1.1. Ama güç, bizi ilgilendiren alanda, baskı biçimine girse de girmese de, ya da, girecekse, girmeden önce, bölüntüyü istemek biçiminde işler.

Bölüntünün istenmesi de, hangi yandan gelirse gelsin, öte yanın da bunu istemesine yol açar.

Bundan sonra da güç, baskı yoluyla gerçekleştirilecek birtakım değişiklikler istediği ölçüde, bu değişikliği istemeyenlerin karşı gücüyle karşılaşır. Varolan durumu sürdürerek karşı koyma, ya da baskıya karşı çıkma biçimlerine bürünen bir karşı güçtür bu. Duruma göre, katlanır, yani sabreder, yani savaşmak için "bir uygun vakit" bekler, ya da çeşitli yollardan savaşmağa başlar, ölçütün uygulanmasıyla birlikte "yabancıymış gibi görülmeğe başlanan" taraf.

3.1.1.2. Yabancıymış gibi oluvermek, yeterince tuhaf bir durum. Ama bu tür bir yabancılığın kuşaklar boyu sürebilmesi büsbütün tuhaf. Sayılar durmadan değişebilir, bölüntünün herhangi bir anlamı kalmayacak ölçüde artabilir ya da eksilebilir. Koşullar, ölçütü tarihsel, toplumsal açılardan, daha birçok başka bakımdan, anlamsızlaştırabilir. Oysa böyle durumların birçoğunda bölüntü sürer gider; azınlık da, çoğunluk da, neredeyse kurmacalaşan bu niteliklerini, bekinerek sürdürürler.

3.1.1.3. İki yanın da tutumları artık pek derinlere kök salmış, kuşaklar boyu "biz-bizimkiler/onlar" ayırımı, donup kalmış bir "durum" içerisinde sürdürülüp gitmektedir. Dünyanın değişmiş olması bu "pekişmiş başkalığı" ölçüt alanı dışında ortadan da kaldırsa, ölçüt alanı içerisinde her şey sanki dünyanın, yaşamın dışında, ayrılığı sürdürmektedir.

3.1.2. Ayrılığın sürmesi, haklar konusunda da garip bir durumu ardı sıra sürükler. Bir yan kendinde hak-tanıma, hak-verme yetkesi görür; öbür yan hak-isteme hakkını...

3.1.2.1. "Dışyabancı" ile yapılabilecek bir pazarlığa benzemeyen bir durum... "İçyabancı" karşısında bu hak-tanıma, hak-verme işi, gücün yanı sıra kayırma, kollama, gönül yüceliği, hoşgörü gibi, karşı taraf için küçültücülüğü, yaralayıcılığı gitgide artan bir dizi renge bürünür. Bu "hak kaynağı" kendini yüceltmekle kalmamakta, kayrasını dağıttıklarından gönül borcu, iç yükümü duymalarını beklemektedir. Bunu kendilerine de söylemektedir. Zaten herkese tanınmış hakları, onlar "gerçekte" bu hakları kullanamazlarmış gibi, onlara *da* tanımaktadır. Ya da, onlardan, kendilerini belli edecek, "biz"den ayırt edecek bir kılık benimsemelerini, bir im taşımalarını, belli bir yerde eğleşmelerini ister, bu isteğin çiğnenmemesini yaptırır bağlar. Bunlar da, nedense, hak-tanıma olarak görülür. Kimi zaman, "içyabancı"nın, istemek şöyle dursun, önerilse geri çevireceği birtakım şeyleri yapmak, kendisine hak olarak tanınır. Buna karşılık, toplumsal düzene içinde "yararlı" görülen bir özelliği varsa bu "içyabancı"nın, bu özel-

liğini geliştirmesi "hoşgörü" ile karşılanmakla kalmaz, gönül yüceliği-
miz'in bir kanıtı olarak "dışyabancı"lara gösterilir.

3.1.2.2. Karşı tarafın tepkisi de, yukarıda sayılanlara bağlı kalarak, ya da kalmayarak, büyük bir çeşitlilik gösterebilir. Temel tutum hak istemek ise de, bu istekler, verilenler doğrultusunda bir artırma, verilmeyenleri isteme, istenmesi akla bile gelmeyecek olanları –kimi zaman bir "pazarlık" konusu bile saymaksızın– vazgeçilmez koşul diye ilerisürme biçimlerine girebilir. Haklar değil, yükümler istenebilir. Bölüntü kabul edildiği sürece bu tür istekler ilerisürülebilirken bölüntünün reddi, ölçütün reddi durumlarında *artık* bir şey istenmez. "Herkesin" yaptığı yapılır. Ölçütün bir tarafça reddedilmesi, öbür tarafın bu reddi kabul etmesi anlamına gelmese de o (öbür) tarafın bu konuda yaptırıcı gücünün sona erdiği anlamına gelir.

3.1.2.3. Bu noktada şiddet dönemi başlayabilir. O güne dek çoğunluk, kendinde bir "saldırma hakkı", bir "adaleti yürütme" hakkı görmüş, tek yanlı, hiç değilse hemen hemen tek yanlı, bir şiddet göstermiş olabilir. Çoğunluk, çoğu zaman (genel olarak) bu şiddeti örtük tutmağa dikkat edebilir, öyle tutmağı yeğleyebilir. Tek tek kişilerin kendilerinde gördükleri kişisel bir "saldırma hakkı" ya da kişisel bir "adaleti sağlama (yerine getirme) hakkı" açık şiddete dönüşse de (bu bireysel eylemlere, sırasında, küçük toplulukların giriştiği öbekselle eylemler de katılabilir) çoğunluk, üyelerinden biri ya da birkaçının bu yaptığını, en azından "resmen", kınamağa yatkındır. Meğer ki çoğunluk olarak, bu eylemleri kışkırtı, ya da, özendir, yüreklendir... Açık şiddet genelleştiği zaman, çoğunluğun, şu ya da bu biçimde "üstünde" olan güçler, baskısını duyurmağa, yani duruma el atmağa başlar; azınlık da –değişik ölçülerde de olsa– şiddete başvurabilir. Bu noktaya geldikten sonra "savaşma" başlarsa, bilinegelmiş azınlık/çoğunluk bölüntüsünden söz etmek, artık, anlamsız olacaktır belki de...

Ne var ki bütün bu söylediklerimizi, "azınlık" ile "çoğunluk" sözcüklerinin yerini değiştirerek de okumamız, hiç yadırgamadan okumamız, olanaklıdır.

3.1.2.4. Şiddet, bölüntüyü ortadan kaldırır, bölünmeye yol açarsa, ortaklık kalkmıştır. Er geç, iki ayrı topluluk ortaya çıkar, "öteki"nden ayrılmış olarak her biri kendini yeniler (yeniden kurar/bağımsızlaşır). Yeniden bir araya gelmeleri, tarihsel gelişmelerin bir sonucu olarak, düşünülemeyecek bir şey değildir ama ayrı topluluklar olarak zamanla bir dostluk geliştirmeleri, daha olası gibi görünür.

Şu ya da bu ölçüde savaşma, bölünmeye yol açmadan durabilir, yepyeni bir sözleşmeye varılabilir. Hak-tanım/hak-isteme örüntüleri, ölçütleri değişir, sayıca azınlık-çoğunluk oranı değişmese de bakıştaki değişme, zamanla yerleşir, kök salar. Güç-baskı düzeneği işlemez olabilir; gün gelir,

ölçüt de unutulur gider.

3.2. Şiddet, güç-baskı düzeneğinin işleyişinin biçimlerinden *biridir*.

Bir başka biçimi de tarihsel-toplumsal çerçeve-nedenlerin "yazgı" kılı-
ğına girmesidir.

3.2.1. Çoğunluk/Azınlık durumunun, yani sayının, sayıların, göz önünde bu- lundurulmadığı bir durum düşünelim. Örneğin, kadın sayısının erkek sa- yısından "anlam" taşımayacak ölçüde artık ya da eksik olduğu bir toplum- da kadının "eşitsizlik" durumunda olması, şu ya da bu ölçüde baskı altında tutulması, "kadınlar" a bir azınlık "imış gibi" davranılması, *sayı* ile ilişkili bir şey değil. Erkekler de, kadınlar da, buna bir "yazgı" gözüyle bakıyorlar- dır; erkek doğmuş olmak birtakım üstünlükleri yanı sıra getirmektedir; ka- dın "yerini bilmek" zorundadır.

"Yerini bilmek" bize bir ipucu verebilir.

3.2.2. Birinin "yerini bilmesi" ni, dolayısıyla sizin "tam"lığınıza olduğu kadar kendi "eksik"liğini bilmesini, kabul etmesini istiyorsanız iki şeyi "kanıtlan- mış" saymanız gerekir: Belli bir ölçüt uyarınca (bu ölçütü *siz* yaratıyorusu- nuz ama bunu, her zaman, her yerde, herkesin bilip kabul ettiği bir şey ola- rak gösteriyorsunuz) karşınızdakinden üstün olduğunuzu; bu üstünlüğün- üzün de, doğal olarak, hakkı (doğruyu, "doğal" olanı, yetkeyi) tekelinize bıraktığını...

Böyle bir durumun sonuçları olarak da, karşınızdakini, isterseniz "ya-
şatmayabileceğinizi", ama ona "katlanmak", onu "sinenizde tutmak" yü-
ceğönüllülüğünü göstereceğinizi, onun da bu "sadaka"ya razı olmaktan
başka yolu kalmadığını söyleyebilmeniz, onu, ayrıca, buna inandırmanız
gerekir. Kısa erimde, güç kullanabilirsiniz bunu sağlamak üzere. Uzun
erimde ise başvuracağınız yol, bir çeşit "eğitim" olacaktır.

Böyle bir erk (güç) ilişkisi, bir yöneten/yönetilen, buyurgan/uyruk
ilişkisi, bireylerarası ilişkilerde, kişilikler arasında çeşitli etmenlerin etkile-
şimiyle ortaya çıkar, belli "rol"lerin benimsenmesiyle olanaklı hale gelir.
Burada sayının söz konusu edildiği görülmez.

3.2.3. Böyle bir ilişkiyi topluluklar arasında düşündüğümüzde, sayının anlam taşımadığı gene ortaya çıkabilir. Çünkü "azınlık/çoğunluk" diye nitelene- bilecek (yani, sayılar gözönünde tutulacak olursa öyle nitelenebilecek) bir bölüntünün görüldüğü topluluklararası erk (güç) ilişkilerinde erki taşıya- nın azınlık olduğunu, pek çok durumda görebiliriz. Buna bakarak erk (güç) ilişkileri kümesi içinde, sayının önem taşıyabileceği, dolayısıyla azın- lık ya da çoğunluktan söz edilebileceği durumların bir alt küme oluşturu- ğu söylenebilir. Bu alt kümeyi de, erki elinde bulunduranın "azınlık" ya da "çoğunluk" olmasına bakarak, iki alt-alt kümenin oluşturduğunu söyleye- bilir miyiz? En azından söylenebilecek, bu alt kümenin içinde o iki alt-alt

kümenin *yer aldığı*dır.

3.2.4. İnsanlar, günlük yaşayışlarında, hangi alt-alt kümede olduklarını merak etmezler. Belki de şöyle demeli: Bu alt-alt kümelerin birinden ötekine geçmenin kolaylığının farkına varmadıkça, erk (güç) ilişkisinin erki taşıyan ucunda kaldıklarını sandıkça, merak etmezler.

3.2.4.1. Her şeyden önce şunu söylemek yerinde olur: Kişi, bu alt-alt kümelerin birinden ötekine geçerek yaşar. Günlük yaşamında bile bu "kümeden kümeye" geçişi sürdürür durur. Ne var ki, alışılmış günlük düzen içerisinde buna kimse dikkat etmez olur. Çeşitli astlıklar-üstlükler, yaşamın alışılmış kesimleridir. Ta ki düzenden, alışılacaklıktan çıkıla, kabul edilegelemiş sınırlar aşıla... O zaman sızlanılır/eleştirir karşısında kalınır.

3.2.4.1.1. Günlük yaşamda bu kadar kolay aşılın sınırlara karşılık, siyasal yaşamın, coğrafyanın, en geniş anlamıyla hukukun belirlediği sınırların aşılması belki biraz –ya da, çok– daha güçtür. Ama bu çok daha belli, durdurucu ya da denetim altında tutulan sınırlar da çeşitli biçimlerde aşılır. Sınırın bir yanında çoğunluk üyesi olan kişi, öte yanında kendini bir başka çoğunluğun azınlığı olarak bulabilir. Ters de olur. Bu "sayısal" çoğunluk/azınlık ilişkisi, kimi yerde gerçek bir çoğunluk/azınlık ilişkisine dönüşebilir. "Yabancı" konumu, kimi durumda, hele aradan bir sürenin geçmesiyle, "azınlık" konumuna dönüşebileceği gibi, "tarih"in, bugünkü sınırlara uymayan "dağıtım"ndan ötürü çeşitli yerlerde kalmış, bir –ya da birkaç– sınır aşmakla "çoğunluk" durumuna geçebilecek "azınlıklar"ın bu niteliğinin dayandığı ölçütün çağlarla değiştiği de bilinmektedir.

3.2.4.2. İnsanlar "yazgım bu!" dedikleri zaman bile "yazgı"nın fazla acımasız oluşu karşısında sızlanırlar, haksızlığa uğradıklarını düşünürler. Alışılmış sınırlar içerisinde kaldıkça günlük yaşamın ta kendi olan durum, o sınır aşıldığında, birden, farkına varılan, batan bir şey olur. Üzerinde durulan, düşünülen bir şey haline gelir. İşe "düşünme" de karışınca durumun olduğu gibi kalması/kabul edilmesi olanaksızlaşır. Durum, birçok bakımdan, usdışıdır çünkü.

3.2.4.3. Hukuksal açıdan eşitlik içinde olan kişilerin, içerisinde bulundukları belirli bir çerçeveden ötürü (astlık-üstlük ayırımı, gerçi her örgütlenmenin temelinde yatar. Toplumsal yaşam da iç içe girmiş sayısız örgütün içinden geçer. Bu oyunun kuralıdır ama her kural "zorlanabilir" ya da "kötüye" kullanılabilir.) gönüllü olarak kabul ettikleri, bir ölçüde de geçici olan durumları bir yana bırakmak gerekir. Astlar üst, üstler emekli olur. Geçici "yazgı"ları (hiç değilse, görünür bir uzaklıkta değişebileceği umulan, beklenen "yazgı"ları) bir yana bırakalım.

Bunu söylemek de, bizi değişmez, değişmeyecek gibi görünen durumlara geri götürecektir.

3.3. "Yazgı"yı değişik yerlerden görmeğe çalışalım.

Bu "yazgı", zaman içinde, yeni yaşama süresi içinde "başımıza gelen"i, "alnımıza yazılmış"la, "baştan yazılmış"la açıkladığımız yazgıya da benzemiyor, yapageldiklerimizin, edegeldiklerimizin oluşturduğu, günün birinde, ölümümüzle birlikte biricikliği ortaya çıkan, kapanmış, bütünlümlü yazgıya da benzemiyor.

Doğduğu anda taşımakta olduğu ya da sonraları edinebileceği *kimi* özelliğin (herkes, doğduğu anda, biyolojinin, tarihin, toplumun, iktisadın alanına giren, girebilecek, birtakım özellikler taşır. Herkesin de bildiği bir şeydir bu...), *kimi* insan için, *başkalarınca* kararlaştırılan bir "yazgı"nın çerçevesini, sınırını çizmesinden, bu çerçeveyi, sınırını "hapsedici" kılmasından söz ediyoruz.

İnsanların derisinin renginde, gövdesinin "yapı"sında, belli bir yerde doğarak şu ya da bu dili konuşan, şu ya da bu inanca bağlı bir topluluğun üyesi olmasında, herhangi bir özellik yok. Herkesin düpedüz yazgısının düpedüz bir parçası bu!

Kimi özelliğimiz yaşamımızın sonuna dek hemen hemen hiç değişmeyecek, kimi özelliğimiz birtakım koşulların etkisiyle, az ya da çok, birtakım değişikliklere uğrayacaktır.

Aykırı olan, kimi insanın değişir ya da değişmez özelliklerinin, *başkalarınca*, değişmez bir aykırılığın temelini oluşturduğuna karar verilmesidir. Çünkü bu "kimi insan", aykırıdır, yabancıdır, yani "*bizim gibi*" değildir. "Benim gibi" olunmaması, şaşılacak bir şey değildir, alışılmış bir şeydir hattâ... Ama "bizim gibi değil", ardından birçok şeyi sürükler getirir. "Bizim gibi" diye düşünmek, karşıdakine yüklenen "yazgı"nın dışında kalmaktır, çünkü "biz", bir değeri imlerken "yabancı" o değeri taşımamağa yargılıdır. "Biz"in gücü bir çoğulluğa "aidiyet"indendir. Karşıdaki, tek başına da dursa, bir başka topluluğun adamı olduğu için tedirgin edicidir; "eksik"liği, sırasında, ürkütücü bile olur, dolayısıyla düşman sayılması kolaylaşır. "Hem zaten, bana sorarsanız, o da öyle olmaktan memnun değil, o da öyle olmak istemiyor ama..." Yazgı işte! "Yabancı"mız, bu yazgıya nasıl karşı gelebilir? Kimi zaman, kimi yerde, bu yazgıya karşı gelmenin bir yolu vardır. Hem de kolay bir yol: Aykırılığı, ölçüt düzeyinde ortadan kaldırmak. Yani, ölçütün çizdiği sınırın o yanından kalkıp bu yanına geçmek. Herkesin istediği bu olduktan sonra!... Ne var, böyle bir şey yapılsa bile, yapanın ne düşünerek bunu yaptığını anlamak, "çoğunluk" üyesi için hiç de kolay olmayabilir. Başka güçlüklerden değil, bakış açısının iki yanda aynı olamayacağından ötürü...

Bu süreci, sanırım, yeterince irdeledim. Ama okurun dikkatini şu noktaya çekmek isterim: *Bir* yandan söz ettim, *karşıdaki* dedim; lazınlık!

ya da lçoğunlukl sözcüklerini, (tırnak dışında) kullanmadım. Çoğunluk için "normal" kendi yaptığıdır. Dolayısıyla azınlıkta şu ya da biçimde bir sapma görür. Azınlık için "normal", çoğunluğunki değil, kendininkidir. Çoğunluğunkini bir sapma olarak görmese bile (sınırlı durumlar dışında) kendininkini bir sapma olarak görmesi de beklenemez. Olsa olsa, çoğunluk başkadır.

Süreç, azınlık ile çoğunluğun her birinde *aynı*. Bir durumda bir yanın, başka bir durumda karşı yanın "olumsuz" bir tutuma girme işini başlatması, değişik süreçlere yol açmıyor.

Değişik durumlara bakıldığında, daha ilginç şeyler de görebiliyoruz. Kendini çoğunlukta gören bir azınlık, kendinden çok daha kalabalık bir azınlığa, çoğunluk adına, ama çoğunluğun desteğini hiç görmeden (en azından açıkça görmeden), hattâ çoğunluğun (kendini bir parçası olarak gördüğü çoğunluğun) tepkisine yol açarak o azınlığa saldırması...

Dikkati çeken şey, iki yanın da kendilerini (günün birinde) katı tutumlar içinde buldukları...

Neden? Daha doğrusu, bu katı tutumun sürüp gitmesi neden? Bu soruyu irdelemeğe girişmeden önce, gerçek bölüntünün nerede görüldüğü üzerinde biraz daha durmak gerekiyor.

- 3.3.1. İster azınlık, ister çoğunluk, bir yanın öteki karşısındaki davranışı değişmiyorsa, değişikliğin neye bağlı olduğunu düşünmemiz gerekir. Değişikliği yaratan, baskı uygulayan bir yanla bu baskının uygulanmasını –şu ya da bu ölçüde– kabul eden bir yanın ortaya çıkışı.

Buna karşı söylenebilecek şey ise, *genellikle*, bu baskıyı uygulayanın çoğunluk olduğudur. Bir ölçüde doğru: Çünkü baskı uygulayan azınlıklar ya kendilerini daha az belli eder, göze batmaları –birtakım alışılmışlıklar yüzünden– daha güçtür, ya da, şiddetle kınanırlar. Kınanmaları, durumda bir çarpıklık görüldüğünün, tutumlarının kabul edilmemesi karşısındaki öfkenin geniş ölçüde paylaşıldığının belirtisidir.

O azınlığın *içinde* "biz" diye konuşanlar, dışarıda kendilerini ya çoğunlukla özdeşleştirmeğe kalkarlar ya da "biz"liklerini, en azından, gizlemeğe çalışırlar. "Dalkavuk", "satılmış" nitelemeleri, "biz"liği dışarıda da dile getiren, kimi zaman bu "biz"liği gözdağı olarak kullanmak isteyenlere karşı duyulan kızgınlığı dile getirir. Çoğunlukla özdeşleşme çabası ise, bir bakıma, ayrılığı ortadan kaldırma çabası olarak görülebilir: Çoğunluğun, azınlığı "kendinden/kendinden yana" görmesi istenmektedir. Daha da ileri gidildiği görülür: "Bizi sizden ayırmış gibi göstermek isteyenler haindir," denir. Beklenen, çoğunluğun ayrılığı, bölüntüyü unutmamasıdır.

Buna karşılık çoğunluğun baskısında bir çarpıklık görülmesi pek güçtür. Dolayısıyla, kınanması için gerçekten çok göz batan şeyler taşıyor ol-

ması, her türlü (kabul edilmiş, edilegelmiş) sınırı aşması gerekir. Çoğunluğun baskısı neredeyse "doğal" görünüyor olmasaydı bu durumun açıklanması güç olurdu. Bu baskı o kadar doğal görünebilir ki çoğunluğun azınlığa yakıştırdığı "yazgı"yı azınlık da "yazgısı" olarak görüp kabul eder. Kabul ettiği, kendini, çoğunluğun gözüyle görmektir. Kendi "biz"liğini unutmassa bile, unutmaması için her türlü neden varolsa bile, kendini çoğunluğun gözüyle görmesi beklenmektedir kendisinden; yani kendini kendi "ayrılığı" içerisinde değil, çoğunluk açısından aykırılığı içerisinde görmesi, bu aykırılığın yarattığı "ikinci sınıf"lığı benimsemesidir beklenen...

METİS
TARİH TOPLUM FELSEFE

David Harvey
Postmodernliğin Durumu

Çeviren: Sungur Savran

264 sayfa

Son yıllarda günümüz dünyasını betimlemede kullanılan "postmodern durum" üzerine, postmodern kültür, mimari, sanat ve toplum üzerine pek çok şey yazıldı. David Harvey, *Postmodernliğin Durumu*'nda başlangıç olarak terimin farklı anlamlarını inceliyor ve modernizm sonrası toplumsal yaşantıyı anlamakta bu kavramlaştırmayı kullanmanın ne ölçüde uygun ve yararlı olduğunu tartışıyor.

Ancak *Postmodernliğin Durumu*, çok daha fazlasını vaat ediyor okura. Yazar, Aydınlanma'dan günümüze uzanan dönem boyunca modernizmin toplumsal bir tarihini kuruyor ve modernizmin politik ve toplumsal düşünce ve hareketler içindeki, sanat, edebiyat ve mimarideki ifadelerini inceliyor. En dikkat çekici ve Harvey'ye özgü vurgulama ise, zaman ve mekân algılarımızın yine zaman ve mekân boyunca nasıl bir değişim gösterdiği ve bu değişimin değerler ve toplumsal süreçler üzerinde nasıl etkili olduğu... Yazar günümüzde son derece yaygınlaşan "kimlikçi", "kültürcü" açıklamalara mesafe alarak, bunları eleştirerek, 20. yüzyıl sonunun toplumsal ve kültürel değişimini son derece başarılı biçimde maddi süreçlere bağlıyor.

Bu kitap sadece doğrudan sosyal bilimlerle ilgili olanlar için değil, günümüz dünyasındaki değişimleri anlamakta ısrarlı olan, araştırmaktan çekinmeyen genel okur için de son derece ilgi çekici... Son dönemde, düşünce tarihine ve zihniyetlerin toplumsal ve politik değişimle ilgilerinin kurulmasına yapılmış zengin bir katkı...

METİS YAYINLARI
İpek Sokak No. 9, 80060 Beyoğlu, İstanbul